

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Jana Musila a Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti **Mgr. O. N.**, zastoupeného JUDr. Kateřinou Koberovou, advokátkou se sídlem v Praze, Panská 6, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2014, č. j. 23 Co 322/2014-144, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2015, č. j. 21 Cdo 2102/2015-207, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze** jako účastníků řízení a **Základní školy a Mateřské školy Chlum, p. o.** se sídlem v Nalžovicích, Chlum č. p. 16 jako vedlejší účastnice, ve věci určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2015, č. j. 21 Cdo 2102/2015-207, a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2014, č. j. 23 Co 322/2014-144, **bylo porušeno** právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 a 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2015, č. j. 21 Cdo 2102/2015-207, a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2014, č. j. 23 Co 322/2014-144, **se zrušují.**

Odůvodnění:

I. Shrnutí skutkového stavu a řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel zastával od počátku školního roku 2006/2007 do 31. 7. 2013 funkci ředitele školy – vedlejší účastnice. Koncem května 2013, tedy dva měsíce před skončením svého působení v ředitelské funkci, uzavřel stěžovatel se školou pracovní smlouvu, podle níž měl po skončení ředitelské funkce pokračovat ve škole jako učitel. Pracovní smlouvu podepsal jako zaměstnanec a současně i za zaměstnavatele z titulu své funkce ředitele školy („sám se sebou“).

2. Z takto založeného pracovního poměru dostal dne 5. 8. 2013 (tedy po pěti dnech jeho trvání) výpověď pro údajné nepřípustné užívání fyzických trestů, ke kterému mělo dojít koncem posledního školního roku; stěžovatel podal žalobu o určení neplatnosti této výpovědi. Okresní soud v Příbrami rozsudkem ze dne 26. 5. 2014, č. j. 8 C 136/2013-109, dospěl k závěru, že výpověď je neplatná a své rozhodnutí odůvodnil tím, že v řízení nebylo prokázáno tvrzení o stěžovatelovu jednání označeném za výpovědní důvod.

3. Vedlejší účastnice se proti rozhodnutí odvolala, přičemž namítala zejména to, že nalézací soud špatně vyhodnotil provedené důkazy, vyvodil z nich chybné skutkové závěry, v důsledku čehož věc rovněž chybně právně posoudil.

4. Odvolací soud, aniž by sám provedl dokazování, rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil; učinil tak ovšem z jiných důvodů. Zabýval se totiž, na rozdíl od soudu nalézacího,

otázkou platnosti pracovní smlouvy, kterou měl být pracovní poměr mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí založen. Dospěl k závěru, že pracovní smlouva je neplatná a pracovní poměr nevznikl, protože nemohl být ani vypovězen – výpověď tedy považoval za neplatnou z důvodu neexistence pracovního poměru, který jí měl být ukončen. Jako důvod neplatnosti pracovní smlouvy uvedl odvolací soud střet zájmů, v němž se nacházeli stěžovatel a vedlejší účastnice – v takových případech není přípustné, aby za obě strany jednala táž osoba; s touto svou úvahou však účastníky obeznámil teprve v rámci odůvodnění rozsudku.

5. Stěžovatel následně podal ve věci dovolání, v němž uvedl, že odvolací rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe soudu dovolacího. Uvedl, že podle ustálené rozhodovací praxe se má při možném střetu zájmů individuálně zkoumat, zda o střet zájmů skutečně jde, což odvolací soud neučinil. Dále namítá stěžovatel porušení principu předvídatelnosti rozhodnutí, neboť soud nedal v řízení nijak najevo, jakými úvahami se řídí, a stěžovateli tím byla odepřena možnost vyjádřit se k otázce, na jejímž vyřešení rozhodnutí odvolacího soudu záviselo. To měl soudce odvolacího senátu fakticky potvrdit i tím, že odůvodnění rozsudku uvedl slovy „*možná budete překvapena...*“. Stěžovatel si nebyl vědom skutečnosti, že soud otázku platnosti posuzoval, a protože o tom nebyl ani poučen, nemohl na svoji obranu uvádět tvrzení či navrhopvat důkazy, což je právo účastníka vyplývající ze základních principů civilního řízení. Tyto své argumenty podporuje stěžovatel také judikaturou Nejvyššího soudu (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2013, č. j. 23 Cdo 251/2012).

6. Dovolací soud dovolání odmítl z důvodu nedostatku subjektivní legitimace stěžovatele – rozsudkem odvolacího soudu mu bylo plně vyhověno a nevznikla mu ve věci samé ani jiná újma, kterou by bylo možné odčinit zrušením nebo změnou odvolacího rozsudku.

II. Ústavní stížnost a vyjádření dalších účastníků

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel ústavní stížnost a požaduje zrušení tohoto rozhodnutí. Tvrdí, že rozhodnutí je ústavně nekonformní, neboť v příslušném řízení soud nepostupoval v souladu s principy práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Svým postupem nerespektoval ani princip předvídatelnosti, neboť stěžovateli neumožnil vyjádřit se k úvahám, jež soud vedly k rozhodnutí. Pokud by soud tyto své úvahy účastníkům býval předestřel, stěžovatel by nepochybně v řízení vznesl argumenty svědčící v jeho prospěch; takto je byl nucen uplatnit až v dovolání, avšak Nejvyšší soud se jimi věcně nezabýval.

8. Přestože petitum výslovně směřuje pouze proti rozsudku odvolacího soudu, svou argumentaci stěžovatel brojí také proti usnesení dovolacího soudu, od jehož doručení počítá lhůtu k podání ústavní stížnosti. Ústavní soud proto v souladu s ustálenou judikaturou vztáhl argumentaci rovněž proti usnesení dovolacího soudu, aniž by stěžovatele vyzýval k upřesnění (doplnění) petitu ústavní stížnosti (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3030/15, nebo ze dne 19. 5. 2015, sp. zn. II. ÚS 3259/14, všechna zde uváděná rozhodnutí Ústavního soudu dostupná na <http://nalus.usoud.cz>, navazující na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, zejména rozsudek Bulena proti České republice ze dne 20. 4. 2004, č. 57567/00, dostupný na <http://eslp.justice.cz>).

9. Odvolací soud ve svém vyjádření ze dne 16. 11. 2015 odkazuje na odůvodnění svého rozsudku a konstatuje, že odůvodnění není jeho závaznou částí a za situace, kdy

výrokem stěžovateli vyhověl, nechápe, proč se rozhodnutím cítí stěžovatel zaskočen. Dovolací soud ve svém vyjádření ze dne 11. 2. 2016 konstatuje, že z procesního hlediska nelze dovolání stěžovatele projednat, neboť napadá pouze odůvodnění odvolacího rozsudku, což není podle § 236 odst. 2 o. s. ř. přípustné; k odstranění namítaných procesních vad pak není určeno dovolání, ale žaloba pro zmatečnost. Protože stěžovatelově žalobě bylo výrokem vyhověno, vyslovuje dovolací soud pochybnosti o aktivní legitimaci stěžovatele k podání žaloby pro zmatečnost, potažmo k této ústavní stížnosti.

10. Z vyjádření vedlejšího účastníka ze dne 4. 1. 2016 je patrné, že je s rozhodnutím obecných soudů spokojen; uvádí, shodně jako soud dovolací, že stěžovatel není k podání stížnosti aktivně legitimován, neboť mu bylo obecnými soudy vyhověno. Souhlasí s kvalifikací existence pracovního poměru, jak ji provedl odvolací soud, neshledává v napadeném řízení žádné ústavněprávní nedostatky a stížnost nepovažuje za důvodnou.

III. Posouzení ústavní stížnosti

11. Ústavní soud nejprve přezkoumal náležitosti ústavní stížnosti, kterou stěžovatel po výzvě dne 9. 11. 2015 doplnil o chybějící přílohy, a konstatuje, že byla podána včas a stěžovatel je v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zastoupen advokátem. Ústavní stížnost rovněž není nepřípustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. O aktivní legitimaci stěžovatele k podání ústavní stížnosti, na rozdíl od soudu dovolacího a od názoru vedlejšího účastníka, nemá Ústavní soud pochyb, neboť podle ustanovení § 72 odst. 1 zákona o Ústavním soudu není aktivní legitimace stěžovatele striktně podmíněna jeho předchozím neúspěchem ve věci.

12. O stížnosti rozhodl Ústavní soud bez nařízení ústního jednání, neboť v intencích § 44 věty první zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že by v tomto jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci.

13. K posouzení věci si vedle vyjádření účastníků a vedlejších účastníků vyžádal Ústavní soud spis Okresního soudu v Příbrami vedený pod sp. zn. 8 C 136/2013 a dospěl k závěru, že stížnost je důvodná.

14. Jádrem ústavněprávních deficitů napadeného rozhodnutí označil stěžovatel jeho překvapivost rozhodnutí, resp. překvapivost odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Odvolací soud hodnotil otázku platnosti vzniku pracovního poměru, aniž by to účastníkům dal předem najevo a umožnil jim se k této otázce vyjádřit. Fakticky je s touto svou úvahou seznámil až v rámci odůvodnění vyhlášeného rozsudku, což stěžovatel považuje za neslučitelné s požadavkem na předvídatelnost soudních rozhodnutí. Dále stěžovatel poukazuje na nedůslednost odvolacího soudu, který učinil závěr, že pracovní smlouvu nemůže uzavřít za zaměstnavatele táž osoba vystupující na straně zaměstnance, aniž by zkoumal konkrétní okolnosti, jak předpokládá prezentovaná judikatura stran střetu zájmů.

15. Otázkou, do jaké míry měl odvolací soud zjišťovat, nakolik jsou zájmy stěžovatele a vedlejší účastnice ve střetu, se Ústavní soud zabývat nemůže, neboť jde o hodnocení existence právní skutečnosti, které obecné soudy provádějí na základě vlastní úvahy, přičemž zásah Ústavního soudu by připadl v úvahu teprve tehdy, pokud by toto hodnocení provedly soudy ve zjevném rozporu se zjištěným skutkovým stavem a s provedeným dokazováním. Namítané porušení zásady předvídatelnosti rozhodnutí však

představuje dostatečně relevantní důvod pro přezkum rozhodnutí z hlediska dodržení ústavních principů a práv stěžovatele.

16. Postupuje-li odvolací soud podle § 219 o. s. ř. a potvrdí-li ve výroku rozhodnutí, avšak sám je považuje za správné z jiných důvodů než soud nalézací, vystupuje výrazně do popředí zásada zákazu překvapivých rozhodnutí zakotvená (mj.) v § 6 o. s. ř. Uvedenou zásadu musí mít odvolací soudy v těchto případech zvláště na zřeteli, neboť proti jejich rozhodnutí není přípustný řádný opravný prostředek. Zvláště důrazně je proto třeba trvat zejména na důsledném poučení účastníka řízení podle § 118a odst. 2 o. s. ř. K tomu uvádí konstantní judikatura Ústavního soudu následující: „*Možnost odvolacího soudu potvrdit jen ve výroku správné rozhodnutí, tj. v situaci, kdy odvolací soud založí své rozhodnutí na zcela jiném právním posouzení věci, jej nezabavuje povinnosti seznámit s takovým právním názorem účastníka řízení formou poučení podle § 213b ve spojení s §118a o. s. ř.*“ (náleží Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06 (N 179/51 SbNU 217)). „*Předvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu lze docílit nejen zrušením rozhodnutí soudu I. stupně a vrácením věci k dalšímu řízení (což je nyní možné jenom z důvodů taxativně vypočtených v § 220 o. s. ř.), ale také tím, že odvolací soud seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. ... Účastník tak ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak, a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námítky. Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; odvolací odpůrce se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i odvolacího odpůrce se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání či vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu, a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní. ... Postup, kdy odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu I. stupně, přičemž k závěru o věcné správnosti výroku (§ 219 o. s. ř.) dospěje na základě odlišného právního posouzení věci, s nímž účastníky neseznámí a nedá jim příležitost se k němu vyjádřit, je odepřením práva na právní slyšení ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny.*“ (náleží Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. I. ÚS 777/07 (N 134/50 SbNU 181)).

17. Už nedodržení tohoto principu (zákazu překvapivosti) by bylo důvodem ke kasaci napadeného rozhodnutí. Ústavní soud však nad rámec stěžovatelem uvedených argumentů zjistil, že se odvolací soud při hodnocení existence pracovního poměru nevypořádal se zásadní normou hmotného práva, která posuzovanou situaci přímo reguluje: čl. 2 odst. 5 písm. b) zákona č. 472/2011 Sb. (přechodné ustanovení novely školského zákona, kterým bylo omezeno funkční období ředitelů škol) zní takto: „*Řediteli školské právnické osoby zřízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo svazkem obcí, řediteli příspěvkové organizace a vedoucímu organizační složky státu nebo její součástí, který vykonává ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona činnosti ředitele v příslušné škole nebo školském zařízení podle § 166 zákona č. 561/2004 Sb. nepřetržitě v rozmezí 3 až 6 let, končí výkon práce na daném pracovním místě vedoucího zaměstnance dnem 31. července 2013. Toto ustanovení se nepoužije, pokud výkon práce na daném pracovním místě vedoucího zaměstnance skončí dříve. Další pracovní zařazení zaměstnance se řídí zákoníkem práce.*“ Podle citovaného ustanovení pracovní poměr stěžovatele ke dni 31. 7. 2013 nezanikl, ale zanikl toliko výkon práce na daném pracovním místě vedoucího zaměstnance. Za této situace bylo povinností zaměstnavatele postupovat podle ustanovení § 73a odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, a navrhnout stěžovateli změnu jeho dalšího pracovního zařazení

u zaměstnavatele na jinou práci odpovídající jeho zdravotnímu stavu a kvalifikaci. Soud však při svých úvahách tuto úpravu nerefletoval a nedal k tomu prostor ani stěžovateli.

18. Nelze předvídat, jak by řízení pokračovalo v případě, kdy by odvolací soud umožnil účastníkům vyjádřit se k prejudiciální otázce existence pracovního poměru, a zda by v rámci řízení k aplikaci citovaného ustanovení došlo. S ohledem na obsah dovolání a ústavní stížnosti si totiž stěžovatel sám patrně jeho existence vůbec vědom není. Nabízí se proto úvaha, že výsledek řízení by byl stejný i v případě, že by odvolací soud umožnil účastníkům se k otázce existence pracovního poměru vyjádřit, neboť by se na toto ustanovení nebyl odvolal.

19. Správné právní posouzení, resp. aplikace příslušné právní normy hmotného práva, je primárně věcí obecných soudů. Účastník řízení nemá ani povinnost v rámci žalobních tvrzení uvádět, podle jakých ustanovení hmotného práva má soud postupovat. Provede-li nesprávné právní posouzení, resp. neaplikuje-li právní normu, kterou aplikovat má, nalézací soud, jde o vadu řízení, která je odvolacím důvodem podle § 205 odst. 2 písm. g) o. s. ř. Dopustí-li se nesprávného právního posouzení soud odvolací, nelze už tento nedostatek řádnou cestou napravit. Podle zásady „*iura novit curia*“ platí, že soud obsah jednotlivých právních norem zná. Vycházeje z této premisy nelze akceptovat stav, kdy soud klíčovou právní normu přehlédne a neaplikuje, ač přímo na posuzovanou otázku dopadá. V projednávaném případě je zjevné, že odvolací soud ve svých úvahách pracoval toliko s variantou založení pracovního poměru smlouvou a neposuzoval, zda jeho trvání nevyplývá přímo ze zákona.

20. Prejudiciální otázku existence pracovního poměru v této věci posuzoval poprvé až soud odvolací, který o tom, že se jí zabývá, před účastníky v rozporu s požadavky na předvídatelnost rozhodnutí pomlčel a neumožnil jim vyjádřit se k ní – navíc při právním posouzení opomenul aplikovat příslušnou normu hmotného práva. Tím se podle Ústavního soudu dopustil dvou excesů, které v souhrnu zatížily řízení tak závažnými vadami, že znamenají také porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces.

21. Jako „*obiter dictum*“ Ústavní soud uvádí, že je zjevné, z jakého důvodu stěžovatel s rozsudkem nesouhlasí a proč se jím cítí být „zaskočen“. Odvolací soud vyslovil, byť jen v rámci odůvodnění, které samo o sobě není závazné, že pracovní poměr v rozhodné době netrval. Ve svém důsledku proto nelze považovat vyhovující výrok soudu za úspěch stěžovatele ve věci, neboť soud v podstatě vyhověl stěžovateli jen formálně. Z materiální stránky však rozsudek znamená přesný opak. Jde v jistém smyslu o „procesní past“ odpírající stěžovateli právo plně využít k ochraně svých práv u soudu všechny prostředky, které mu právní řád za tím účelem poskytuje.

IV. Závěr

22. Ústavní soud uzavírá, že se odvolací soud dopustil porušení principu předvídatelnosti soudního rozhodnutí podle § 6 o. s. ř. v takové míře, že zasáhlo i do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, které bylo porušeno také tím, že odvolací soud opomenul užít normu hmotného práva dopadajícího na řešenou prejudiciální otázku, čímž se dopustil hrubého excesu, který navíc ve svém důsledku značně zhoršil procesní situaci stěžovatele pro další případná soudní řízení. Z obou těchto důvodů Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil. Protože dovolací soud porušenému ústavnímu právu

stěžovatele neposkytl ochranu (byť tak v rámci dovolacího řízení patrně ani neměl možnost učinit), bylo nutné zrušit také rozhodnutí o dovolání.

23. Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu výrokem I. vyslovil, že usnesením dovolacího soudu a rozsudkem odvolacího soudu bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k tomu, že napadenými rozhodnutími byla porušena ústavní práva, Ústavní soud je podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu výrokem II. zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. března 2016

Jaromír Jirsa
předseda senátu